

Ślusarek, Bernadetta

"Próby modernizowania edukacji nauczycieli", pod red. Krystyny Duraj-Nowakowej, Kraków 1995 : [recenzja]

Mazowieckie Studia Humanistyczne 2/2, 224-228

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

***Próby modernizowania edukacji nauczycieli*, red. Krystyna Duraj-Nowakowa, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1995, str. 157.**

Teksty zawarte w tomie pt. *Próby modernizowania edukacji nauczycieli* pod redakcją Krystyny Duraj-Nowakowej ukazują możliwości i bariery w modernizowaniu teźże edukacji różnych szczebli systemu wychowania. Jest to dziewiąty zbiór opracowań z cyklu *Szkoły – Laboratoria WSP (Wyższej Szkoły Pedagogicznej)*, które powstawały w rezultacie studiów i badań diagnostyczno-weryfikacyjnych w wybranych krakowskich przedszkolach i szkołach podstawowych. Autorzy tekstów pragnęli dać placówkom badawczym informację zwrotną w postaci wniosków i postulatów, sformułowanych na podstawie diagnozy zastanej sytuacji i weryfikacji projektów zmian.

Zaletą książki jest połączenie refleksji teoretycznej z uwagami praktycznymi dotyczącymi doskonalenia nauczyciela jako człowieka, kompetentnego wychowawcy, permanentnego poszukiwacza wiedzy, która pomoże mu w poznawaniu i interpretowaniu napotykaných sytuacji. Próby modernizowania edukacji nauczycielskiej omówiono w dwóch częściach: część pierwszą poświęcono modernizowaniu edukacji nauczycielskiej w ogóle, w części drugiej położono akcent na doskonalenie edukacji nauczycieli przedszkoli.

Tom otwierają artykuły związane z problemami orientacji na zawód w toku studiów nauczycielskich. W tekście pt. *Orientacja na zawód nauczyciela, istota procesu, decyzje zawodowe* Krystyna Duraj-Nowakowa omawia dotychczasowy dorobek pedeutologii w tym zakresie, a także na podstawie materiałów z przeprowadzonych badań formuluje aktualne zadania edukacji na szczeblu szkół wyższych w kontekście orientacji na zawód. Zalicza do nich:

- opracowanie charakterystyk zawodów i specjalności nauczycielskich wymagających studiów akademickich;
- poznawanie konkretných rodzajów pracy celem opracowania efektywnego warsztatu badań teźże pracy na stanowiskach obsadzanych przez absolwentów szkół wyższych;
- opracowanie struktury opisu zawodu (i) lub specjalności, wymagających studiów wyższych dla kandydatów do tych szkół i szkół ponadpodstawowych.

Artykuł wyróżnia sposób widzenia problematyki orientacji zawodowej nauczycieli, wynikający z przyjęcia przez autorkę opcji systemowej. Globalne potraktowanie zagadnienia wyraża się w całościowym spojrzeniu na jego uwarunkowania i kształtowanie w kontekście całego życia człowieka. Orientacja zawodowa jest więc procesem długim i dynamicznym, który – jak słusznie zauważa K. Duraj-Nowakowa – wychodzi poza tradycyjny moment podjęcia decyzji o wyborze szkoły i zawodu. Może i powinien ją (orientację zawodową) wspomagać okres zdobywania przygotowania zawodowego oraz czas pełnienia ról zawodowych.

Zagadnienie orientacji na zawód w toku edukacji akademickiej przybliżają następane teksty. Antoni Rumiński zwraca uwagę na problem kształtowania kultury pedagogicznej w procesie przygotowania nauczycieli, traktując ją szeroko, „jako zespół zjawisk i zachowań ludzkich w ogóle”, akceptowanych wartości i sposobów realizacji. Istotnym zadaniem pedagogiki uniwersyteckiej staje się orientacja etyczna przyszłych nauczycieli, którym w dobie upadających autorytetów, relatywizmu moralnego i anomii społecznej wydają się nie wystarczające definicje i metodyki utożsamiane z tradycyjną nauką o pedagogice.

W swoim kolejnym artykule pt. *Psychopedagogiczne uwarunkowania powodzeń i niepowodzeń w studiach nauczycielskich* A. Rumiński prezentuje wyniki badań własnych przeprowadzonych wśród studentów WSP w Krakowie. Paradoxem, który daje wiele do myślenia, jest fakt, że kierunki, które uzyskują wysokie wyniki pod względem sprawności umysłowej (fizyka, matematyka, geografia, pedagogika w zakresie wychowania obronnego), mierzone testem Ravena, uzyskują zarazem niższą efektywność w toku studiów. Autor próbuje tłumaczyć to zjawisko różnicowanym stosunkiem studentów do zawodu nauczycielskiego. Z kolei opinie wyrażone przez studentów o przyczynach niepowodzeń na studiach pośrednio wskazują na możliwości modernizowania edukacji akademickiej nauczycieli. Bariery, jakie napotyka studiująca młodzież to: brak danych o toku i przebiegu studiów, poczucie osamotnienia, odmienny niż w szkole średniej sposób uczenia się, mało przystępny sposób prowadzenia zajęć, brak znajomości metod studiowania, warunki mieszkaniowe. Trudności mają wymiar osobowościowy samych kandydatów i wymiar instytucjonalny.

Lucjan Olszewski w opracowaniu pt. *Z badań nad praktycznym kształceniem nauczycieli klas początkowych* przedstawia własny projekt struktury profesjogramu nauczyciela. Jest to jeszcze jedna próba dostosowania edukacji nauczycieli do wymogów współczesności i przyszłości szkoły i społeczeństwa. Na profesjogram składają się: charakterystyka zawodowa, sylwetka osobowościowa i warunki uzyskiwania profesjonalnych kwalifikacji. Świadomość i znajomość takiego profesjogramu sugeruje nauczycielowi m.in., w jaki sposób można uzyskiwać dobre rezultaty w pracy zawodowej. Pewnym niebezpieczeństwem wydaje się tylko podejście nauczyciela do profesjogramu i potraktowanie go przykładowo jako matrycę zachowań, wzorów postępowania i zbioru „przepisów” na różnorodne sytuacje wychowawcze.

Osobom zainteresowanym problemem instytucjonalnego kształcenia nauczycieli przedmiotu przysposobienia obronnego (PO) można polecić tekst autorstwa Ryszarda Wrońskiego pt. *Kształcenie nauczycieli przysposobienia obronnego dla szkoły przyszłości*. Zakłada się modernizację takich elementów kształcenia, jak: charakterystyka kwalifikacyjna absolwenta, plany i programy nauczania, podręczniki do przedmiotów zawodowych oraz warunki realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego. Całość zamierzeń wymaga – według autora – ich kompleksowego potraktowania, przy zaangażowaniu wszystkich wykonawców,

z uwzględnieniem nowych warunków materialno-organizacyjnych. Niestety, polityka oświatowa państwa, a raczej jej brak i spychanie nakładów na edukację na margines priorytetów, nie rokuje nadziei na realizację powyższych postulatów.

Pierwszą część tomu zamyka tekst Anny Struzik pt. *Modernizacja treści kształcenia ogólnego w szkołach średnich na przykładzie przedmiotu „Wybrane zagadnienia z pedagogiki i psychologii”*. Blok pedagogiczno-psychologiczny został pomyślany jako forma preorientacji zawodowej i jako przedmiot uzupełniający (na dziewięć możliwych) daje młodzieży szansę podjęcia świadomej i trafnej decyzji o wyborze zawodu nauczyciela. Anna Struzik przedstawia kontrowersje wokół tego zagadnienia, które dotyczyły samego połączenia pedagogiki z psychologią w jeden przedmiot, treści kształcenia i wychowania w zalecanym programie, wieku osób, do których propozycję adresowano, kompetencji nauczycieli prowadzących przedmiot (warunki metodyczno-kadrowe). Autorka popiera swoje wywody materiałem uzyskanym w trakcie badań nad funkcjonowaniem w liceach ogólnokształcących zajęć z przedmiotu „Wybrane zagadnienia...”.

Rozważania wokół modernizowania edukacji nauczycieli przedszkoli są przedmiotem artykułów zamieszczonych w drugiej części tomu. W tekście zatytułowanym *Stan gotowości zawodowej nauczycielek przedszkoli* Krystyna Duraj-Nowakowa ponawia pedagogiczne pytania o ideał dobrego nauczyciela, o to, jak działać skutecznie w tym zawodzie, aby przedszkole realizowało swoje funkcje założone. W tym celu przeprowadziła badania, których przedmiotem była analiza i ocena stanu gotowości zawodowej nauczycielek przedszkoli. Gotowość zawodową rozumie się jako „wynik szeroko rozumianego przygotowania: orientacji zawodowej, ukierunkowania na zawód, zaznajomienia się z wymaganiami i warunkami działalności pedagogicznej, identyfikacji i adaptacji, wychowania i samowychowania do zawodu”. Gotowość zawodową można rozpatrywać w aspekcie psychologicznym, pedagogicznym i społecznym. Interpretacja danych empirycznych skłania autorkę do stwierdzenia, że poziom gotowości zawodowej nie jest optymalny. Postuluje zatem wielokierunkowe działania, które zainspirują nauczycieli do podnoszenia kwalifikacji merytorycznych i pedagogicznych oraz samokształceniowych, ugruntują wśród nich wiarę we własne możliwości, ukształtują takie cechy osobowości, jak: życzliwość, opanowanie, nie uleganie emocjom, systematyczność w pracy, odporność na stres. Cennym postulatem nawiązującym do nurtu pedagogii radykalnej reprezentowanej w osobie Henry’ego Girouxa jest konieczność włączania się nauczyciela przedszkola w przemiany społeczne, kulturowe i gospodarcze swojego środowiska. Aktywność społeczna zwiększa prestiż nauczyciela w społeczności lokalnej oraz – zdaniem autorki – podnosi poziom jego zawodowej gotowości.

Dalsze opracowania prezentują różne aspekty gotowości zawodowej nauczyciela przedszkola (przejawy, sposoby wspierania, następstwa). Artykuł Wandy

Żądło pt. *Warsztat pracy nauczyciela* jest krytycznym przeglądem terminów i definicji tegoż warsztatu. Omówiono także model Szkolnego Centrum Dydaktycznego (SCD) Jana Kropiwnickiego, którego podstawę stanowi aktywność własna jednostki w poszukiwaniu informacji. Warunkiem powodzenia tego warsztatu jest komputeryzacja szkół i przedszkoli, i oczywiście umiejętność korzystania z informacji komputerowej.

Barbara Górecka analizuje z kolei jedną z podstawowych funkcji nauczyciela – poznawanie dziecka. Następstwem prawidłowo wypełnianej funkcji jest właściwie sformułowana diagnoza pedagogiczna. Autorka jednocześnie sugeruje, aby ujednocilić program kształcenia nauczycieli przedszkoli poprzez zintegrowanie psychologii, pedagogiki i metodyki w jeden blok przedmiotów pedagogicznych. Taka integracja może sprawić, że proces poznawania dziecka będzie wielostronny, a nauczyciel będzie analizował zachowania dziecka z różnych punktów widzenia w kategoriach jakościowych.

Założone funkcje nauczyciela w stymulowaniu rozwoju społecznego dzieci przedszkolnych omawia Magdalena Grochowalska. Nauczyciel kształtuje określone zachowania dziecka, które są elementarnymi składnikami przyszłych postaw. Kształtowanie składnika emocjonalnego postawy wsparte właściwościami rozwojowymi dziecka jest główną funkcją nauczyciela przedszkola. Zachowania dzieci są często odwzorowaniem zachowań osób dorosłych, co uzasadnia pytanie o wzorzec osobowy nauczyciela. W praktyce akademickiej zbyt dużą wagę przywiązuje się do formalnych wyznaczników „bycia dobrym nauczycielem” i modelowego rozwiązywania sytuacji wychowawczych. Wyzwała to u studentów postawę oczekiwania na gotowe wzorce postępowania. Magdalena Grochowalska proponuje zmianę postawy na bardziej twórczą oraz rozpatruje szanse jej stymulowania na studiach poprzez gry dydaktyczne i trening twórczości.

Funkcje zawodowe nauczyciela przedszkola w kontekście ideału wychowawcy rozumnego Janusza Korczaka przybliży i przypomina nam tekst Krystyny Bogacz. Refleksje autora *Króla Maciusia Pierwszego* dotyczą doboru wychowawców, komponentów pracy nauczyciela, jego warsztatu pracy i pracy zawodowej. Powrót do źródeł w wypadku Korczaka jest jak najbardziej uzasadniony. W podejmowanych próbach zmian w edukacji nauczycieli warto korzystać z dorobku uznanych i sprawdzonych w praktyce idei pedagogicznych.

Ostatnie, zamykające książkę trzy teksty koncentrują się na założonych i rzeczywistych wymiarach funkcjonowania dzieci w grupie przedszkolnej. Bożena Muchacka rozpoznaje możliwości rozwoju zdolności kooperacyjnych i komunikacyjnych w zabawach badawczych dzieci. Jan Chrobaczyński z powodzeniem próbuje zastosować teorię uczenia się na potrzeby terapii sześciolatniego dziecka zgłoszonego do poradni wychowawczo-zawodowej. Krystyna Bogacz, Agata Byrtek i Bożena Muchacka badają uwarunkowania stopnia aktywności dzieci w zabawach badawczych. Wyniki ich analiz wskazują na

bariery blokujące zachowania badawcze dzieci. Zaliczono do nich bariery teoretyczno-metodyczne, materialne oraz moralne.

Próby modernizowania edukacji nauczycieli w sytuacji zapaści oświaty polskiej i stałego zmniejszania środków finansowych na edukację są mimo wszystko wartościową propozycją systemowego rozwiązywania problemów kształcenia nauczycieli. Dokumentują wycinkowe doświadczenia i studia badaczy z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, a wnioski empiryczne płynące z badań mogą stać się podstawą do uogólnień i wdrożeń na szerszą skalę. Zarówno z uwagi na podstawy teoretyczne, jak i odniesienia do praktyki można polecić tę książkę nauczycielom różnych szczebli edukacji. Szczególnie (zwłaszcza część drugą tomu) nauczycielkom przedszkoli, które nie chcą poprzestać na wiedzy zdobytej w trakcie studiów i w codziennej pracy z dziećmi ponawiają pytania: po co? co? dlaczego?

Bernadetta Ślusarek

Spółeczeństwo polskie wobec martyrologii i walki Żydów w latach II wojny światowej, Materiały z sesji w Instytucie Historii PAN w dniu 11 III 1993 r., wstęp i redakcja naukowa Krzysztof Dunin-Wąsowicz, Instytut Historii PAN, Warszawa 1996, str. 164.

W tym roku nakładem Wydawnictwa Instytutu Historii PAN została opublikowana niewielka objętościowo (164 str.), ale znacząca i zauważona również poza granicami Polski, książka pt. *Spółeczeństwo polskie wobec martyrologii i walki Żydów w latach II wojny światowej*. Zawiera ona materiały z sesji naukowej, która odbyła się w Instytucie Historii PAN w marcu 1993 r., a została zorganizowana przez tenże Instytut i Towarzystwo Naukowe im. A. Próchnika. Redaktorem naukowym tomu jest Krzysztof Dunin-Wąsowicz. On też poprzedził książkę rzeczowym wstępem i zestawił indeks osobowy. Na książkę składa się oprócz wspomnianego wstępu i indeksu – osiem artykułów. Siedem z nich przedstawia postawy i działania różnych środowisk polskich, czy to społecznych czy politycznych, wobec martyrologii i walki Żydów. Od tej zasady odbiega artykuł pierwszy, niejako wprowadzający, pióra Czesława Madajczyka. Ma on charakter ogólny, omawia – na podstawie wieloletnich badań – hitlerowskie plany i decyzje wykonawcze ludobójstwa Żydów. Stawia też problem związku między *Endlösung der Judenfrage* a *Generalplan Ost* dotyczącym ludności słowiańskiej Europy Środkowo-Wschodniej i wskazuje na ich synchronizację w sferze planowania oraz daleko idącą rozbieżność w sferze realizacji. Ks. Franciszek Stopniak przedstawia stosunek duchowieństwa katolickiego w Polsce do